

Alexandru Budișteanu, *Sub patru regimuri pe toate continentele*, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2014, 595 p.

Ajuns la vârsta de 86 de ani, arhitectul Alexandru Budișteanu a decis să lase o mărturie a unei vieți complexe, pline de emoții și privațiuni, dar și de succese și mari satisfacții.

Născut în 1928 în localitatea Pârlița-Târg din Basarabia, autorul provenea dintr-o familie de țărani români ortodocși. Părinții săi au fost intelectuali: tata - profesor de fizică și chimie, mama - profesoară de limba franceză.

În 1932 familia s-a mutat în București, iar după doi ani, în 1934, au revenit în Basarabia, la Bălți. Ca urmare, copilul Alexandru Budișteanu a trăit experiența de elev în Basarabia.

A cunoscut regimul democratic, apoi pe cel carlist din perioada interbelică. În 1940 a trăit momentul ocupației sovietice, văzând cu ochii săi retragerea militarilor români din orașul Bălți: “Unii pe cai, alții pe jos. Se mișcau cu privirile în pământ”. A asistat “la un spectacol oribil. Soldații români, dintre care majoritatea erau călare, erau huinduți și insultați de evreii agitați care își demonstrau fericirea că erau <eliberați> de sovietici și sub ochii încântați ai acestora, își arătau atașamentul față de noua putere [...] Mă uitam la fețele pline de ură ale evreilor și la cele încântate ale soldaților sovietici [...] Iar evreii se repezeau la soldații români, apucându-i de uniforme, de picioare și de căpestrele cailor, fluierând și strigând: <Hoților! Huo! Tiganilor! Huo!” (p. 92). Tânărul elev de liceu, ca și ceilalți români, privea nedumerit la această “răbufnire de revoltă a unei populații care părea că suferise îngrozitor sub stăpânirea românească și se putea în sfârșit bucura de o <eliberare>, care i se oferea și care în mod evident părea că fusese așteptată cu ardoare” (p. 93).

Peste câteva luni, evreii, confruntându-se cu noua realitate, mărturiseau: ”Rău ne-am păcălit!” Ocupantul a procedat la deportarea foarte multor basarabeni, în locul lor fiind aduși rusofoni din spațiul sovietic. În 1941 mai rămăseseră în orașul Bălți doar trei evrei.

Elevul Alexandru Budișteanu și-a continuat școala în limba rusă și a devenit pionier sovietic. În iunie 1941 a trăit momentul eliberării Basarabiei: “ Armata română cu arma în mână își spăla onoarea. Îmi venea să merg la ei și să-i sărut” (p. 118).

După trei ani, ca urmare a evoluției frontului, în martie 1944, familia Budișteanu s-a refugiat în România, stabilindu-se mai întâi în orașul Alba Iulia, unde a fost încartiruită în casa unui profesor. Tânărul elev a constatat un fapt greu de imaginat: membrii familiei acestuia nu știau românește: “Am înțeles motivația necunoașterii limbii române: ura neîmpăcată a profesorului și a familiei sale față de tot ce însemna România sau românii” (p. 131). Servitoarea, unguroaică, dar cunoscând bine limba română, i-a relatat că în cămara profesorului se afla un steag românesc și că “din când în când, membrii familiei M. se duc acolo și scuipe steagul, plecând mulțumiți” (p. 133).

Din 1944, Basarabia a rămas sub ocupația sovietică, dar exista speranța întoarcerii românilor refugiați din nordul Transilvaniei cedat Ungariei prin dictatul de la Viena din august 1940, eliberat în octombrie 1944 de armatele române și sovietice. Aceștia au plecat “plini de entuziasm” la casele lor, dar peste puțin timp au trebuit să plece “revoltați și profund șocați”. Noile autorități instalate acolo, “formate din evrei și unguri locali”, le-au declarat că Ardelul de nord va fi probabil independent și oricum românul nu are drepturi acolo” (p. 140).

Familia Budișteanu s-a mutat la Ploiești, tatăl lucrând la rafinăria “Dacia-Română” . Întreaga producție de petrol lua calea URSS, fiind transportată cu vagoane cisternă, care erau apoi confiscate de sovietici.

După ce Alexandru și-a încheiat studiile liceale, în 1948 a intrat la Institutul de Arhitectură “Ion Mincu” din București. În anul următor, 1949, Alexandru Budișteanu a devenit membru al UTM, organizație din care avea să fie exclus în 1952, ca fiind “greșit încadrat” (născut în Basarabia, URSS).

A absolvit Institutul în 1955, cu lucrarea de diplomă “Sistematizarea stațiunii Eforie-Sud”. Memorialistul precizează că subiectul se referea la domeniul de activitate al conducătorului științific Cezar Lăzărescu, “șeful Atelierului Constanța”, dar a omis să menționeze că era vorba de un amplu program vizând amenajarea litoralului românesc al Mării Negre, care până atunci avea puține plaje amenajate și doar câteva zeci de locuri pentru cazare în hoteluri.

La puțin timp după absolvirea Institutului, proaspătului arhitect Alexandru Budișteanu i s-a propus să meargă la aspirantură în URSS. Memorialistul susține că a cerut timp de gândire, deoarece avea o problemă de conștiință: dacă pleca, însemna că acceptă regimul sovietic, iar dacă refuza, adoptând o “opoziție totală”

față de respectivul regim, putea să aibă neplăceri. A decis să plece, “adică am fost în principiu contra lui [a regimului sovietic], dar în practică l-am acceptat” (p. 166).

Din relatarea prezenței sale la Moscova nu rezultă nici o clipă că ar fi fost contra regimului sovietic. Apreciază că “învățământul sovietic la nivel universitar era de calitate”, cazarea era asigurată în “condiții excelente”, la fel masa - “puteam să mă alimentez destul de bine și chiar mă obișnuisem să mănânc aproape zilnic icre de Manciuuria” (p.196).

A făcut călătorii anuale de studii, “vizitând Rusia, Ucraina și Belorusia, republicile din Asia Centrală și Caucazul”, reușind chiar să înșele vigilența oficialităților sovietice și să viziteze Basarabia, inclusiv orașul Bălți.

La Moscova a participat la “reuniuni dansante”, prilej cu care a cunoscut mentalitatea tinerelor rusoaice: “După a doua sau a cel mult a treia întâlnire, se culca cu tine. După încă două sau trei săptămâni te întreaba: <Când mergem să ne semnăm?> Tu spui: <Unde?> Ea îți răspunde: <Cum unde? La ZAGS! (Adică la oficiul stării civile)>. Românul rămâne stupefiat, iar fata face o criză de plânsete: <De ce crezi că m-am culcat cu tine? Ai crezut că sunt o curvă? Trebuie să ne căsătorim imediat! Tu auzi? >” (p. 174). În acel context, românul Alexandru Budișteanu a cunoscut o frumoasă profesoară de gimnastică, specializată în patinaj artistic, căreia i-a promis că o ia de soție.

Teza de candidat în științe elaborată la Moscova de aspirantul Budișteanu s-a referit la “Amenajarea zonelor de cură, odihnă și turism în cadrul teritoriului preorășenesc al marilor orașe, având ca studiu de caz orașul București”. Autorul nu menționează ce contribuții științifice a adus, dar recunoaște că tema avea să-i fie utilă peste 17 ani, când a devenit arhitectul șef al Capitalei.

Alexandru Budișteanu s-a întors de la Moscova în 1960, nu numai cu diploma de candidat în științe (doctor), ci și cu un frigider “Zil” și cu un scuter “Viatka”. În 1961 s-a căsătorit cu frumoasa profesoară, care a venit în România cu un autoturism marca “Moskvici”. Căsătoria nu a durat decât până în 1963, când cei doi s-au despărțit “în mod civilizat”.

În București a fost repartizat la Comitetul de Stat pentru Construcții, Arhitectură și Sistematizare în funcția de arhitect principal. Corect și pricipial, Alexandru Budișteanu a devenit în 1963 membru al PMR (PCR).

Fiind considerat un “om de încredere” al regimului, arhitectul Budișteanu a fost trimis în mai multe delegații în străinătate, fiind propus în 1966 să devină funcționar internațional în cadrul Secretariatului ONU din New York.

Scrie Budișteanu în memoriile sale că s-a ivit o problemă de conștiință: “De ce am acceptat să reprezint statul român comunist în acea perioadă?” De această dată răspunsul n-a mai fost ezitant: România avea un prestigiu internațional și “trebuia să se audă vocea noastră” (p. 206).

Memorialistul afirmă că inițiativa acestei propuneri a aparținut ministrului de Externe adjunct Mircea Malița, dar a “uitat” să menționeze că un asemenea post nu putea fi ocupat fără aprobarea scrisă a președintelui Consiliului de Miniștri, Ion Gheorghe Maurer și a președintelui Consiliului de Stat, Nicolae Ceaușescu.

Una dintre cerințele regimului era ce cel trimis să ocupe o funcție în străinătate să fie căsătorit, astfel că arhitectul “a dat sfoară în țară” pentru a-și găsi consoarta. Aleasa a fost întâlnită la o serată dansantă organizată la sediul Uniunii Arhitecților: “o tânără fată frumoasă, înaltă, care arăta ca un manechin și care dansa minunat. Ca detaliu, avea părul vopsit... în verde” (p.209). Se numea Victoria și era studentă în ultimul an la Politehnică, cu 16 ani mai tânără, dar “plină de spirit practic”. Când a aflat că o aștepta perspectiva de a pleca la New York “a acceptat pe loc”, iar căsătoria s-a oficiat în decembrie 1966.

Alexandru și Victoria Budișteanu au plecat în SUA în iulie 1967. Soțul a semnat contract pe timp de cinci ani cu Centrul ONU pentru Locuințe, Construcții și Urbanism, iar doamna s-a înscris la Universitatea Columbia.

În carte este relatată activitatea în cadrul ONU, unde arhitectul Alexandru Budișteanu era respectat atât ca specialist, dar și pentru că în acei ani “a fi cetățean român era un element de mândrie în lume” (p.217).

Este de subliniat sinceritatea autorului: “Cine declară că a plecat în străinătate, în special pe termen lung, și nu a avut de-a face cu Securitatea - minte”. În primul rând, pentru că Securitatea dădea avizul pentru deplasare. Apoi se cereau informări scrise pe linia Ministerului de Externe și a Ministerului de Interne: “Deci, toți am scris informări pe ambele linii în timpul șederii în străinătate” (pp. 224-225).

Personal am ferma convingere că în toate statele se procedează la fel, cetățenii aflați în străinătate constituind o importantă sursă de informare și de promovare a intereselor naționale.

Autorul descrie cu pasiune și adesea cu multe amănunte călătoriile pe care le-a făcut în calitate de înalt funcționar al ONU în numeroase state ale lumii, din America Latină, Orientul Mijlociu, Africa, Asia etc.

Evident, a observat și viața americanilor. Automobilul fiind un obiect indispensabil, arhitectul Budișteanu și-a cumpărat și dânsul un astfel de mijloc de transport.

Și-a închiriat un apartament, iar peste puțin timp o persoană de la administrația blocului i-a spus că “a venit cineva, care s-a legitimat, fiind de la un serviciu special american și s-a interesat, de ce am fost la ei! Nu a întrebat cine eram eu, deoarece era evident că știa foarte bine cine sunt! I s-a pus, fără probleme, la dispoziție contractul meu și persoana și-a notat datele respective din contract, după care s-a retras, mulțumind pentru cooperare. Trebuie să recunosc că nu simțeam nimic, dar iată că eram urmărit. Am apreciat din nou operativitatea americană” (p. 213).

Un alt element important: în SUA “nu se cer bani cu împrumut. De la nimeni. Nici măcar de la prieteni. Face o impresie proastă... Dacă ai nevoie de bani, te duci și te împrumuți de la o bancă” (p. 222).

Memorialistul evocă atât blocurile zgârie-nori și eleganța personalului cu care lucra, cât și pe acei oameni din preajma impozantei clădiri a ONU, “amărăți dormind pe jos lipiți de grilaje, ca să profite de căldura care ieșea din garaj” (p.251).

A constatat că la New York “70% din medici sunt evrei”, iar pacientul trebuie “să execute fără crâcnire ceea ce i se prescrie sau i se cere să facă” (p.255).

Alexandru Budișteanu se referă la vizita lui Nicolae Ceaușescu și a Elenei Ceaușescu la New York în 1971, doar prin prisma faptului că a fost tratat cu indiferență de “prima doamnă”. A condus-o cu mașina prin oraș, dar aceasta nu s-a arătat interesată de explicațiile oferite, și a declarat că “se cheltuiește prea mult cu chiriile pentru locuințele diplomaților români din oraș” (p. 259). Aprecierea avea să fie contrazisă de autor peste 17 pagini, când scrie că a fost propus în funcția de arhitect șef al Capitalei la sugestia Elenei Ceaușescu. Ar fi fost de așteptat să se prezinte în această carte câte ceva despre semnificația acestei vizite, care s-a desfășurat într-o vreme când politica externă a României, a președintelui Ceaușescu se bucurau de un larg ecou și prestigiu internațional.

În preajma încheierii misiunii sale la ONU, Alexandru Budișteanu a fost anunțat de soție că a decis să nu se mai întoarcă în România. I-a acceptat argumentele, și chiar i-a închiriat un mic apartament, asigurându-i chiria pe timp de un an, i-a completat “frumoasa colecție de haine, inclusiv blănuri” (p.261) și s-au despărțit în condiții amiabile.

Sentința de divorț s-a pronunțat în 1972.

Revenit în țară, Alexandru Budișteanu a devenit în 1973 șeful Secției Sistemizare, iar în 1974 șeful Centrului Național de Sistemizare.

În această calitate a participat la consfătuirea din 22 martie 1974, organizată din inițiativa lui Nicolae Ceaușescu, la care s-a analizat situația Capitalei după devastatorul cutremur din 4 martie 1974. Cu acel prilej a fost reluat “Planul director de sistemizare a municipiului București”, adoptat la 9 mai 1935 și avizat de regele Carol al II-lea. Acel plan privea o zonă întinsă din București, cuprinsă între Dealul Arsenalului, Calea Călărași și Calea Dudești. Pe Dealul Arsenalului se preconiza construirea clădirii Parlamentului României Mari. Se intenționa și crearea unui ax major de circulație pe direcția Est-Vest.

La acea consfătuire a luat cuvântul și Alexandru Budișteanu, care a observat că în timp ce vorbea, “tovarășa s-a uitat atent la mine. M-a arătat de câteva ori lui Ceaușescu, spunându-i ceva. Deci mă recunoscuse. Iar atitudinea ei părea binevoitoare” (p.275). Câteva pagini mai încolo, afirmă : ” Elena Ceaușescu mă cunoscuse, atunci când cuplul prezidențial fusese la New York în 1971 și probabil că avusese un cuvânt hotărâtor în numirea mea” (p. 280).

Într-adevăr, în ziua de 5 iulie 1974, Alexandru Budișteanu a fost invitat la o discuție cu Nicolae Ceaușescu, liderul PCR vorbindu-i “cu dragoste de acest oraș, despre viața interbelică de aici... dar în special despre necesitatea de a reconstrui orașul acum după cutremur și de a-l transforma într-o capitală modernă” (p. 275). În final, Ceaușescu l-a întrebat dacă “v-aș phrpune să deveniți arhitectul șef al capitalei ați accepta?”. A răspuns “fără ezitare: <Da>” (p.276).

Am observat că, așa cum o făcuse și în relatarea despre întâlnirea cu Elena Ceaușescu, de această dată autorul a ținut să-l minimalizeze pe Nicolae Ceaușescu, scriind că acesta a pronunțat “phopune” în loc de “propune”. Evident, domnul arhitect nu a ținut seama de această gravă problemă de dicție a secretarului general și a acceptat funcția oferită de acesta, fiind animat de dorința de a “contribui la această viziune pozitivă” (p. 275).

A ocupat funcția de arhitect șef al Capitalei timp de șase ani și o lună. Cred că, dacă s-ar face o statistică, se va putea constata că Alexandru Budișteanu a fost cel mai longeviv arhitect șef al Capitalei. În timpul mandatului său au fost schimbați trei primari generali.

În legătură cu realizarea concretă a aceluia plan, Alexandru Budișteanu ține să precizeze că la concurs s-au prezentat mai mulți arhitecți, iar cei care n-au câștigat au devenit, după 1989, mari critici, “blamând puternic activitatea specifică de arhitectură și urbanism din perioada dictaturii. Ei și-au concentrat eforturile de denigrarea a soluției adoptate și a modului de realizare a acesteia privind zona în cauză, incluzând actualul Palat al Parlamentului”. Aceștia nu știau - sau se făceau că nu știau - despre planul aprobat de Carol al II-lea și aplicat, în esența lui, de Nicolae Ceaușescu.

Alexandru Budișteanu apreciază că în acei ani s-au realizat proiecte necesare pentru dezvoltarea urbanistică și arhitecturală a Bucureștiului. Între acestea citează “noi mari cartiere de locuințe”, construindu-se între 30 și 40 de mii de apartamente pe an, deschiderea și reconstruirea unor noi artere, precum Calea Moșilor, Pantelimon, Militari, Ștefan cel Mare, realizarea Podului Grant, amenajarea cursului Dâmboviței, inaugurarea a mai multor linii de metrou.

Arhitectul relatează că, sub pretextul că trebuia deschisă o gură de metrou în Piața Victoriei, a fost mutată statuia "Ostașul Sovietic Eliberator" inaugurată de regele Mihai în ziua de 9 mai 1945. Alexandru Budișteanu menționează că Ceaușescu l-a întrebat: “De ce nu ați pus o ieșire și pe latura cealaltă a bulevardului [Aviatorilor]?” Arhitectul a răspuns: “Nu se poate lucra acolo, deoarece acolo se găsește monumentul soldatului sovietic”. Reacția lui Ceaușescu: “Ocupă-te dumneata de ieșirea din stația de methou, iah eu am să mă ocup de statuia soldatului” (p. 308).

Și de această dată, pentru a diminua semnificația acestei decizii, Alexandru Budișteanu scrie că Ceaușescu pronunța “methou” în loc de metrou și “iah” în loc de iar. Într-un alt loc, memorialistul se coboară la nivelul gazetăriei ieftine,

scriind despre “porunca unui tiran semidoct și a soției sale analfabete” (p. 331). Cu mai multe pagini înainte îl lăudase pe Ceaușescu și apreciasse realizările din timpul său, și scrisese că datorită Elenei Ceaușescu a obținut funcția de arhitect șef al Capitalei.

Tot astfel, arhitectul afirmă că Nicolae Ceaușescu i-ar fi cerut lui Mihail Gorbaciov o “intervenție armată pentru salvarea socialismului” (p. 328) în Polonia, apreciere cu totul falsă, preluată din arsenalul unor ziariști de duzină.

Pe de altă parte, merită reținută concluzia arhitectului : “Dacă nu ar fi existat acțiunea lui Ceaușescu este clar că Bucureștiul s-ar fi dezvoltat în continuarea ca un oraș dezorganizat, ajungând o mare aglomerare urbană haotică, lipsindu-i cele câteva axe noi de dezvoltare, care îl apropie de ideea de metropolă contemporană” (p. 282).

Interesante sunt relatările privind implicarea lui Nicolae Ceaușescu în realizarea noului centru civic al Capitalei (mergând până la a i se prezenta machete în mărime naturală, amenajate în vestibulul pe două niveluri al sălii Plenarelor din cadrul clădirii CC al PCR), și vizitele pe șantierul Casei Poporului, prilej cu care dădea indicații constructorilor și arhitecților, pe care aceștia se găbeau să le traducă în realitate.

Arhitectul Alexandru Budișteanu precizează că Nicolae Ceaușescu accepta unele propuneri, dacă acestea erau susținute cu argumente. Astfel, a renunțat la planul inițial de a se demola biserica Sfântu Gheorghe Nou, când Budișteanu i-a spus că acolo se afla mormântul lui Constantin Brâncoveanu. Tot astfel, a salvat biserica Sfântu Elefterie Vechi, pe care voia s-o dărâme un secretar de partid de la Capitală, argumentându-i că numai tovarășul “este cel care hotărăște demolările” (p. 307). De asemenea, arhitectul i-a sesizat lui Ion Dincă, primarul general al Capitalei, că de pe soclul Monumentului “Leul” fuseseră șterse cuvintele “Pentru întregirea neamului”. Dincă a discutat cu Nicolae Ceaușescu, iar acesta “și-a dat acordul pentru revenirea la inscripția originală” (p. 314).

Multe dintre actele lui Ceaușescu aveau un caracter subiectiv și inadecvat, urmărind să aplice în România ceea ce vedea în statele dezvoltate, fiind animat de ideea accelerării procesului de modernizare a României. Alexandru Budișteanu scrie că acesta “dorea să facă bine cu de-a sila poporului român” (p. 317), și “credea că numai el are dreptate”, iar roadele “se vor vedea în viitor, el oricum fiind cel care știe cel mai bine ce-i trebuie poporului” (p. 330).

După o muncă de șase ani, Alexandru Budișteanu și-a dat demisia din funcția de arhitect șef al Capitalei.

Privind retrospectiv propria-i activitate, dar și la 25 de ani de la împușcarea lui Nicolae Ceaușescu și a Elenei Ceaușescu, arhitectul nu mai este atât de acid ca în cartea *Între istorie și judecarea posterității*, scrisă în dialog cu Flori Bălănescu și publicată în 2010.

De această dată a luat în calcul faptul că actuala clădire a Parlamentului României ”este una dintre cele mai mari și mai impresionante clădiri din lume, fiind obiectivul turistic numărul unu al Capitalei, atrăgând aprecieri pozitive din partea tuturor vizitatorilor importanți. Iar marea arteră denumită în prezent Bulevardul Unirii, împreună cu Bulevardul Libertății și Piața Constituției din fața Palatului Parlamentului au devenit coloana vertebrală a Capitalei, care împreună cu celelalte mari artere și complexe realizate în perioada despre care discutăm, sunt elementele definiției care confirmă caracterul de metropolă, pe care îl are Capitala la ora actuală” (p. 324).

În 1979, Alexandru Budișteanu s-a căsătorit, pentru a treia oară, de această dată cu o colegă de muncă, arhitect urbanist, cu 11 ani mai tânără.

A revenit în 1983 în funcția de șef al Centrului Național de Sistemizare, calitate în care a putut constata insistența lui Nicolae Ceaușescu de a se asigura modernizarea localităților României, inclusiv a satelor prin construirea de locuințe noi, cu “confort și dotare tehnică adecvată” (p. 333).

Acest fapt a generat o amplă mișcare de protest pe plan european, susținându-se că Ceaușescu demola casele aparținând minorităților maghiară și germană din Transilvania. În fapt, nu a fost demolată nici o locuință aparținând acestor minorități, iar această campanie se înscria în programul oamenilor politici occidentali, precum și a celor maghiari, vizând diabolizarea liderului de la București.

După 1989, Alexandru Budișteanu a îndeplinit funcțiile de expert parlamentar, consilier ministerial, a desfășurat o amplă activitate în cadrul Uniunii Vorbitoarelor de Limbă Engleză, ajungând chiar președintele Consiliului Director al organizației. În această calitate a putut călători din nou, ca pe vremea când era funcționar internațional la ONU.

O intensă activitate a desfășurat la Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, în cadrul căruia a publicat și cartea de față. Este vicepreședinte executiv al Fundației “Panteonul României”.

Basarabeanul Alexandru Budișteanu se mândrește cu titlul de *Doctor Honoris Causa* al Universității “Alec Russo” din orașul Bălți și cu faptul că a instituit un premiu, care îi poartă numele, pentru premianții de onoare ai Liceului “Ion Creangă” din aceeași localitate.

Făcând un bilanț al celor 86 ani de viață, pe care-i consideră “un succes biologic” (p.427), Alexandru Budișteanu prezintă realizările, dar și neîmplinirile, într-un spirit excesiv de autocritic: “am făcut destule compromisuri pentru a-mi asigura o existență convenabilă în cadrul sistemului comunist” (p.432), și că acest compromis este “condamnabil” (p.434), conchizând că dacă nu ar fi existat cei care au ieșit în stradă “am fi fost și astăzi sub același regim totalitar comunist” (p. 434).

Asemenea aprecieri, la 25 de ani de la căderea aceluia regim, făcute de un intelectual de elită, sunt cu totul regretabile. Regimul socialist-totalitar a fost instaurat în România, ca și în statele din această zonă geografică, într-un anumit context istoric, fiind impus de Stalin cu complicitatea lui Churchill și Roosevelt. Acel regim s-a prăbușit într-un alt context istoric, când URSS era în pragul colapsului, iar SUA devenise singura supraputere mondială.

Așa dar, a susține că și în 2014 când a apărut cartea, s-ar fi putut menține în România “regimul comunist” este o licență inacceptabilă.

În *Mesajul de încheiere* arhitectul Budișteanu susține, cu deplină temei, că interesul României ca țară “este foarte clar: realizarea idealului național, cel al unirii tuturor românilor într-un singur stat” (p. 443), și chiar dacă ar fi condamnat la moarte, înainte de a cădea ar striga: ”TRĂIASCA ROMÂNIA MARE!”

Un mesaj frumos și mobilizator, lăsat de o conștiință națională românească, la vârsta de 86 ani.

Ioan Scurtu